

Vital Celen (foto A.M.V.C., Antwerpen, opname uit 1955).

Vital Celen (1887-1956) en Frans-Vlaanderen ⁽¹⁾

Dr. Eric Defoort
Heule (B)

De Vlaamse Beweging heeft steeds haar belangstellenden voor Frans-Vlaanderen gehad. Maar deze belangstelling werd binnen het flamingantisme nooit meer dan een erg marginaal verschijnsel, dat bovendien vaak beperkt bleef tot sentimentele principeverklaringen over de „stameenheid met de broeders van over de zuidergrens”, die niet door de geringste concrete inzet werden gevolgd. Slechts enkele flaminganten vormden een uitzondering op deze algemene regel. Celen was een van hen (2).

Afkomstig uit de Antwerpse Kempen, trekt Celen omstreeks 1909 naar de Leuvense universiteit waar hij Germaanse filologie studeert. Langs literair-historische weg - een uitgave van *De Gecroonde Ieersse* van De Swaen als eindverhandeling - komt hij in contact met Frans-Vlaanderen, waar hij, in 1912, kennis maakt met kanunnik Camille Looten, de toenmalige voorzitter van het *Comité Flamand de France*. Celens opstelling tegenover Frans-Vlaanderen is op dat ogenblik nog uitsluitend wetenschappelijk: de studie en uitgave van De Swaen. De Vlaamse Beweging in Frans-Vlaanderen als zodanig, schijnt hem nog niet te boeien. Onder al zijn publikaties van vóór 1925 vindt men er in ieder geval geen enkele die op deze materie slaat (3). In België echter treedt hij vanaf 1919 op als een overtuigd flamingant die in *De Standaard* nu en dan een pleidooi houdt voor het minimumprogramma en die, in nauw

kontakt met de katolieke flamingantische politikus Frans Van Cauwelaert, actief is in de Katholieke Vlaamse Landsbond.

Het grote keerpunt in zijn verhouding tot Frans-Vlaanderen valt in 1925, wanneer kanunnik Looten hem uitnodigt te Rijsel een spreekbeurt over De Swaen te houden voor de leden van de *Cercle d'Etudes Flamandes* aldaar. Deze uitnodiging brengt hem voor het eerst in kontakt met jonge aktieve elementen van een heroplevende Frans-Vlaamse beweging. Onder zijn toehoorders bevindt zich de jonge seminarist Jean Marie Gantois, de toekomstige leider van het *Vlaams Verbond van Frankrijk*, die zich onmiddellijk met Celen in verbinding stelt (4). Twee maanden na zijn optreden te Rijsel, publiceert Celen in *De Standaard* een reeks artikelen die voor het eerst van belangstelling en simpatie voor de Vlaamse Beweging in Frans-Vlaanderen getuigen (5).

Vanaf dat ogenblik is zijn relatie met Frans-Vlaanderen niet louter meer die van de literatuur-historikus (6), maar ook van de geëngageerde flamingant. Gantois wordt zijn voornaamste gids bij de ontdekking van het Frans-Vlaamse regionalisme. Zij voeren een zeer drukke briefwisseling. Celen reist nu en dan naar Frankrijk waar hij besprekingen voert met Gantois en diens sekondanten, priester Marcel Janssen en Justin Blanckaert. Hij krijgt ook sporadisch Gantois zelf bij hem thuis op bezoek (7).

De processus van wederzijdse beïnvloeding die vanaf 1925 tussen Celen en Gantois op gang komt, leidt tegen het begin van de jaren dertig tot een concept van Frans-Vlaanderen, waarin niet alleen meer de Vlaamssprekende Westhoek thuishoort, maar ook het «Flandre Gallicante» met als centrum Rijsel. Celen is hierin niet alleen tegenover Gantois schatplichtig. Het is overigens Celen zelf die in deze periode Gantois aanzet tot een grotere sympatie en openheid ten opzichte van het Franssprekende deel van Frans-Vlaanderen (8). Gantois ligt mede aan de basis van Celens verwijdering van het *Comité Flamand de France*, waarmee hij al vóór 1914 kontakten had. Celen erkent nog wel de verdiensten van het «Comité» in de 19de eeuw, maar verwacht niet veel meer van deze verouderde vereniging van geschiedenisliefebbers

voor de huidige Frans-Vlaamse beweging, waarvan de ware motor het *Vlaams Verbond van Frankrijk*, is. De voorzitter van het „Comité”, kanunnik Looten, verbergt Celen niet dat hij meehelpt aan de uitbouw van het „Vlaams Verbond” (10). In zijn artikel van 1930, gewijd aan Looten, besteedt Celen niet alleen aandacht aan diens rol in het „Comité”, maar vooral aan diens invloed op het „Vlaams Verbond” (11). Hij gaat hiermee in op een aansporing van Gantois in die richting, kort voordien gedaan (12).

Celens werkje van 1933, *Frans-Vlaanderen. Letterkundige betrekkingen met Vlaanderen. Herleving van het nationaliteitsgevoel*, is de beste illustratie van diens geëngageerde optie voor een Frans-Vlaanderen, waarvan ook „Flandre Gallicante” deel uitmaakt dat zich uit de greep van het Franse jakobijnse centralisme moet bevrijden, en dat vanuit een herwonnen Vlaams nationaal gevoel een kulturele eenheid moet vormen met Belgisch Vlaanderen en Nederland. Het hele tweede deel van het boekje (13) is een getrouwe weergave van de standpunten van Gantois en zijn „Vlaams Verbond”. Zo verwonderlijk is dat niet, want tijdens het schrijven ervan raadpleegt hij Gantois en stuurt hem de opeenvolgende versies van zijn manuscript ter annotatie (14).

In de jaren dertig is Celen in Belgisch Vlaanderen de eerste-rangs propagandist en vertrouwensman van het „Vlaams Verbond” geworden. Hij is de spreekbuis ervan in *De Standaard*, op kongressen van het Algemeen Nederlands Verbond en van het Dietse Studentenverbond, op de Vlaamse Wetenschappelijke Congressen van Goossenaerts. Zijn artikels in *De Standaard* van april 1938 die pleiten voor het gebruik van Nederlandse plaatsnamen voor Frans-Vlaanderen, zijn hiervan een typisch voorbeeld: zij zijn het rechtstreekse produkt van Gantois' aandringen hierop (15). Celen is tevens de man van allerlei hand- en spandiensten ten voordele van het „Vlaams Verbond”: hij bezorgt de *Lion de Flandre* redactionele medewerking uit Vlaanderen; hij tracht mee te helpen aan het oplossen van de financiële moeilijkheden van het Verbond in 1934-1935 door in Vlaanderen kapitaalcrachtige relaties aan te

spreken; na het overlijden van Eugène Cortyl van het *Comité Flamand de France*, Frans-Vlaams buitenlands erelid van de Koninklijke Vlaamse Akademie, wil Celen onmiddellijk Gantois als opvolger in de Akademie voordragen (16).

Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog kan Celen terugblikken op 15 jaar propagandistische activiteit voor Frans-Vlaanderen, en speciaal voor ideeën en initiatieven van Gantois en zijn *Vlaams Verbond van Frankrijk*. Tijdens heel deze periode blijft Celen met zijn ijver voor Frans-Vlaanderen een erg geïsoleerd fenomeen binnen het Belgische flamingantisme waarin georganizeerde belangstelling en steun van enige omvang voor de Frans-Vlaamse beweging nooit van de grond komt. Het *Michiel De Swaenfonds* van de Kortrijkse flamingantische bediende Edmond Gijselincx in de jaren twintig, en het *Zannekin genootschap* in de tweede helft van de jaren dertig, tellen hoogstens een tiental leden.

De bibliografie van Celens geschriften over de oorlogsjaren toont aan dat hij zich ook tijdens deze periode verder om Frans-Vlaanderen blijft bekommeren. Zijn recensies van Bylevelds, pseudoniem van Gantois, *Nederland in Frankrijk* (1941), (17), krijgen de volledige goedkeuring van de auteur (18). *Zoo schrijven de Fransch-Vlamingen* (1944), een bloemlezing van Nederlandstalige literatuur uit Frans-Vlaanderen, is zijn voornaamste werk uit deze periode. Het plan hiervan staat reeds in 1941 vast. Vanaf het begin betreft hij er Gantois bij. Ze maken samen de keuze. Celen ziet het werk niet louter als een literair-historische onderneming. Hij wil aantonen dat het Vlaams nationaal gevoel in Frans-Vlaanderen bij sommigen levend is gebleven, en dat Frankrijk zich tegenover de Frans-Vlamingen heeft schuldig gemaakt aan een „hatelijk taal- en kultuurimperialisme” (19). Om dit laatste duidelijk tot zijn recht te laten komen, staat Celen erop de teksten in hun oorspronkelijk gebrekkig Nederlands te brengen, zonder enige verbetering: „Zoo schrijft een volk, dat men met alle middelen, ook de meest ongeoorloofde, gepoogd heeft te vervreemden van zijn taal en cultuur” (20). Juist op dit punt komt hij in botsing met Gantois. Deze is het uiteraard eens met

Celens opzet het Franse kultuurimperialisme tegenover Frans-Vlaanderen aan te klagen, maar anderzijds speelt zijn trots hem parten en probeert hij in de bloemlezing stukken binnen te loodsen die achteraf op het gebied van het Nederlandse taaleigen en de syntaksis werden verbeterd. Celen blijft evenwel op zijn standpunt staan en weigert de verbeteringen. De discussies met Gantois hierover zijn een van de oorzaken dat het werkje pas eind 1943 klaar komt (21).

Tussen 1940 en 1944 gaan de rechtstreekse contacten van Celen met het *Vlaams Verbond van Frankrijk* heel snel achteruit. Niet alleen de moeilijke materiële oorlogsomstandigheden spelen hierin mee. In Vlaanderen wordt Celen als gangmaker van het „Vlaams Verbond” verdrongen - of laat hij zich verdringen? - door de *Zannekin - Arbeidsgemeenschap voor Vlaanderen*, een vereniging die in 1941 opnieuw wordt opgericht onder impuls van August Borms en Cyriel Rousseu, en die verder onder zijn weinig talrijke actieve leden bijna uitsluitend Vlaamse nationalistes telt die opgaan in de kollaboratie. Celen maakt er geen deel van uit. „Zannekin” is de promotor van Gantois’ spreekbeurtentournee in Vlaanderen die in januari 1942 aanvangt en die heel het jaar doorloopt in een tachtigtal steden en gemeenten (22). „Zannekin” werft in 1943 bij de Belgische flaminganten ongeveer vijfhonderd abonnementen op *Lion de Flandre* (23). Celen is bij heel deze operatie afwezig.

Deze opvallende afwezigheid is mede ingegeven door meningsverschillen met Gantois over de aan te nemen houding tijdens deze oorlogsjaren. Hij neemt het niet, dat Gantois probeert van de Duitse bezetting een positieve faktor te maken voor het „Vlaams Verbond” en zijn nationalistische doelstellingen. Alle contacten met Gantois gaan verloren naarmate het einde van de oorlog nadert, en zullen pas in 1948 worden hersteld (24).

Na de Tweede Wereldoorlog wordt de Belgische flamingantische belangstelling voor Frans-Vlaanderen vooral gestimuleerd door het *Komitee voor Frans-Vlaanderen* dat vanaf 1948 jaarlijks een Frans-Vlaamse Kultuurdag organiseert te Ware-

gem (25). De auteurs André Demedts en Luc Verbeke zijn de voornaamste pioniers van de onderneming. Maar ook Vital Celen is vanaf de start present, zij het niet voor het voetlicht. Op dat ogenblik is hij overigens de enige in de groep die op een brede diepgaande kennis van de Frans-Vlaamse beweging kan bogen. Celen bevindt zich in een midden van welwillende nieuwelingen. Deze hoeden zich er voor niet te hard van stapel te lopen. De verklaring hiervoor ligt niet alleen bij een zekere onwennigheid in deze aangelegenheid, maar ook bij een dosis realiteitszin. Hun contacten met een aantal Frans-Vlamingen in 1949 hadden hen immers gekonfronteerd met een zeer groot wantrouwen als gevolg van het oorlogsavontuur van het *Vlaams Verbond van Frankrijk*. Het Komitee vindt er niets beters op dan zich openlijk te distanciëren van de „verpolitiekte Frans-Vlaamse beweging” (26). Komende van mensen die op dat ogenblik nog aan het begin staan van hun Frans-Vlaamse aktie (27), werkt dit geweld op de zenuwen van de al te ongeduldige Celen. Hij neemt het niet dat de organisatoren van de Kultuurdagen alle gedurfd taal weren, dat ze aarzelen om aan de manifestatie een Vlaams nationale inhoud te geven, en dat ze zich liever op de vlakke houden door alleen contact te zoeken met het toendertijd kleurloze *Comité Flamand de France* dat bovendien vriendschappelijk omgaat met uitgesproken franskiljonse kringen in Belgisch Vlaanderen. Celen die Gantois gedetailleerd op de hoogte houdt van wat zich binnen het Komitee afspeelt, wordt in zijn ongeduld onophoudelijk aangepord door de voormalige leider van het „Vlaams Verbond” (28). Deze kan het niet verteren dat de Frans-Vlaamse kanunnik van het „Comité Flamand”, Maxime Deswarte, een van de mensen is waarop het Komitee veel hoop heeft gesteld (29). Deswarte stuurt bij het Komitee aan op de grootste voorzichtigheid. Demedts zelf schrijft in 1953 aan Gantois: „Onze voorzichtigheid vroeger hebt U nog eens dubbelzinnig genoemd. En inderdaad als wij dat achteraf bekijken was die belachelijk.” (30).

Celen, samen met priester Ward Corsmit, die als hulpaalmoezener bij het Werk der Vlamingen te Rijsel verblijft, slaagt

erin het *Komitee voor Frans-Vlaanderen* langzaamaan in een meer gedurfde richting te duwen. Zij vooral zorgen ervoor dat de Waregemse groep zich vanaf 1951 ook tot een groepje Frans-Vlaamse jongeren richt die zich onder leiding van de arts Jan Klaas uit Sint-Omaars als de geestelijke erfgenamen van Gantois aanmelden (31).

Dat in het begin van de jaren vijftig het nieuwe Frans-Vlaamse tijdschrift *Notre Flandre* kon gaan verschijnen is in belangrijke mate mede aan Celen te danken. Hij had vanaf de start van het Komitee op een dergelijk blad aangedrongen. De stichtingsvergadering van het tijdschrift op 16 december 1951 te Tourcoing is vooral de bekroning van heel wat gesprekken achter de schermen tussen het groepje rond Jan Klaas enerzijds en Corsmit en Celen anderzijds en waarbij het Komitee te Waregem niet betrokken wordt, maar wel Gantois. Het komt erop aan de onontbeerlijke financiële steun van Waregem te krijgen, zonder hierdoor redactioneel de lijn van het Komitee te moeten volgen. „We moeten eerlijk trachten te bedriegen... Waregem heeft geen scribenten. Zij moeten op zoek gaan... en vallen terecht in onze armen ” (32). Zij slagen hierin voortreffelijk, dank zij Celen en Corsmit die Gantois vanaf het eerste nummer in *Notre Flandre* binnenloodsen.

Van nu af aan spant Celen zich ten volle in om Gantois met het Komitee te verzoenen. Hij hanteert het krachtige argument van de financiële steun aan *Notre Flandre*, en spiegelt Gantois voor dat ze samen het Komitee steeds verder op het radikale pad zullen krijgen. In juni 1952 bezwijkt Gantois uiteindelijk voor het niet aflatende pleidooi van zijn oude vriend, en verklaart zich bereid tot samenwerking met het *Komitee voor Frans-Vlaanderen* (33). In 1953 is hij voor de eerste maal aanwezig op de Kultuurdag en spant zich in de volgende jaren met Celen in om een aantal Frans-Vlamingen naar de jaarlijkse Frans-Vlaamse manifestatie van het Komitee te Waregem te loodsen. Dit is in 1954 onder andere het geval voor de dichter Emmanuel Looten, ondervoorzitter van het *Comité Flamand de France*, die kort na de Tweede Wereldoorlog werd ontdekt door Celen die diens literaire werk in Belgisch Vlaanderen bekend maakt (34). De samenwerking van Gan-

Jean-Marie Gantois op de begrafenis van zijn vriend Vital Celen in 1956. Van links naar rechts: Floris de Cuyper, Prof. Stefens, Jean-Marie Gantois, Dr. Jan Klaas, Emmanuel Looten en Albert van Hoyweghen.

(Foto Bibliotheek De Franse Nederlanden, Kulak, Kortrijk.)

tois met het Komitee, het resultaat van Celens diplomatie die tegelijkertijd koud en warm blaast al naargelang hij zich tot Verbeke of Gantois wendt, duurt niet lang. Bij de koerswijziging van Gantois in 1952 lagen immers vooral tactische en utilitaire overwegingen aan de basis: de centen voor *Notre Flandre*; „We hebben die mensen broodnodig, en wij moeten hen dus steunen”, aldus Gantois (35). Maar na enkele jaren is Gantois erin geslaagd volledig beslag te leggen op *Notre Flandre* dat tevens een ietwat steviger basis heeft gekregen, zodat de voornaamste reden om zich tegenover het Komitee welwillend op te stellen, verval. Celen die de nieuwe ruzies voelt aankomen, probeert Gantois te matigen: „wij moeten verdraagzaam zijn tegenover alwie geen vijand is” (36). Het is echter boter aan de galg, en vanaf juni 1956 heeft Gantois het tegenover Celen weer over „de Waregem-onnozelaars”, „die Waregem-sukkelaars begrijpen niets...” (37). In augustus reist Celen nog naar Rijsel om te proberen de gebroken potten te lijmen, zonder succes evenwel (38). Kort daarna

overlijdt hij, de enige man in het Waregemse *Komitee voor Frans-Vlaanderen* die Gantois' vertrouwen genoot (39). Met hem verdween een Belgische flamingant die zich heel zijn leven lang heeft ingezet voor de Frans-Vlaamse beweging, die nooit meer dan een franje van de Belgische Vlaamse Beweging heeft beroerd.

Bibliografie:

- (1) Het onuitgegeven archivalisch materiaal waarop deze studie steunt, komt hoofdzakelijk uit het archief van de Bibliotheek De Franse Nederlanden (B.F.N.), Universitaire Campus, 8500 Kortrijk. Het dossier Celen in het Archief en Museum voor het Vlaams Cultuurleven (A.M.V.C.) te Antwerpen bevat voor onze studie geen interessant materiaal. Dit is daarentegen ongetwijfeld wel het geval voor het persoonlijk archief van Luc Verbeke, dat hij in zijn functie van algemeen-secrataris van het Komitee voor Frans-Vlaanderen heeft samen gesteld. Ondanks herhaald aandringen, kregen wij geen toestemming van Luc Verbeke om dit archief te raadplegen.
- (2) *Leven en werk van prof. Dr. Vital Celen*, Leuven, 1956.
- (3) R. Roemans, *Bibliografie van prof. Dr. V. Celen - Leven en werk van prof. Dr. Vital Celen*, p. 71-91.
- (4) Gantois aan Celen, 31-3-1925 (B.F.N.).
- (5) V. Celen, *Het Vlaamsch in Fransch-Vlaanderen*, 1925 (bundeling van de artikelen die in *De Standaard* verschenen in de loop van april 1925).
- (6) Dit element blijft uiteraard aanwezig. Tussen 1928 en 1934 verzorgt hij samen met Kamiel Huysmans en Maurits Sabbe een volledige uitgave van De Swaens werken.
- (7) Briefwisseling Gantois-Celen, 1925-1939 (B.F.N.).
- (8) Celen aan Gantois, 13-7-1930; Gantois aan Celen, 5-10-1930 (B.F.N.).
- (9) Uitvoerig hierover in V. Celen, *Fransch-Vlaanderen. Letterkundige betrekkingen met Vlaanderen. Herleving van het nationaliteitsgevoel*, Antwerpen, 1933, p. 65-66.
- (10) C. Looten aan V. Celen, 16-5-1926; 11-12-1927; 27-9-1928 (A.M.V.C.).
- (11) V. Celen, De „ontdekker” van Michiel De Swaen - *Lion de Flandre*, 1930, VII, p. 23-28.
- (12) „Ik ben zeker dat U zal U niet bepalen tot de werking van kan. Looten in den boezem van het Comité Flamand, - een min of meer verouderde wetenschappelijke vereniging - maar dat U zal zijn werk als bezieler der jongere vlaamse herleving, in het Vlaamsch Verbond, beschrijven. Deze zijde wordt teveel vergeten, al is zij de belangrijkste voor het vlaamse leven in den „verloren hoek”, aldus Gantois aan Celen, 11-3-1930 (B.F.N.).
- (13) Het eerste deel, „Letterkundige betrekkingen met Vlaanderen”, is slechts een uitgebraide versie van zijn referaat in 1930 op het tiende Vlaams filologencongres te Antwerpen.
- (14) Gantois aan Celen, 9-12-1930; 9-12-1931; 12-11-1932 (B.F.N.).
- (15) V. Celen, *Gebruik Nederlandsche plaatsnamen voor Fransch-Vlaanderen - De Standaard*, 5-4-1936; 15-4-1938.
- (16) Het andere Frans-Vlaams buitenlands erelid is op dat ogenblik Camille Looten, voorzitter van het Comité Flamand de France. Gantois wil niet horen van Celens plan hem als opvolger voor te dragen. Gantois zegt hier wel aan te zullen denken, wanneer later de opvolging van Looten tersprake zal komen. Hij wil dat Celen nu de kandidatuur van Despicht steunt, tegen een eventuele kandidatuur van de Vlaams-onkundige kanunnik Leman van het „Comité Flamand”, die, volgens Gantois, door Looten zal worden voorgedragen (Gantois aan Celen, 17-8-1935; 20-12-1935; B.F.N.). De Academie benoemt uiteindelijk geen nieuw buitenlands erelid ter vervanging van Cortyl.
- (17) In *Nieuw Vlaanderen*, 29-3-1941, p. 10; *Toerisme*, 1-12-1941, p. 619-620.
- (18) Gantois aan Celen, 23-12-1941 (B.F.N.).
- (19) V. Celen, *Zo schrijven de Frans-Vlamingen*, Brugge, 1944, p. 14.
- (20) *Id.*, p. 7.
- (21) Briefwisseling Gantois-Celen, 1941-1943; Briefwisseling Martha Van de Walle-Celen, 1941-1943 (B.F.N.).
- (22) Hierover bij L. Verbeke, *Vlaanderen in Frankrijk*, Leuven, 1970, p. 154-158.
- (23) Althans volgens Gantois aan Celen, 10-12-1951 (B.F.N.).
- (24) De eerste brief van Gantois aan Celen na de tweede wereldoorlog dateert van december 1948. Hierin verwijst Gantois naar de laatste brief die hij van Celen ontving en die van midden 1944 moet dateren: „Om de waarheidsliefde moet ik wel zeggen dat ik nooit zoo duidelijk vernam dan door Uw laatste brief dat U met mij van mening verschilt nopens de aan te nemen houding tijdens de oorlog”, aldus Gantois aan Celen, 20-12-1948 (B.F.N.).
- (25) Hierover bij L. Verbeke, *o.c.*, p. 158-218. We ontleenden aan deze uitvoerige kroniek een aantal algemene gegevens.

- (26) Zie onder andere André Demedts in de *Vlaamse Linie*, 26-11-1948.
 (27) L. Verbeke, o.c., p. 101.
 (28) Briefwisseling Gantois-Celen, 1948-1954 (B.F.N.).
 (29) Gantois aan Jan Klaas, 1-3-1952 (B.F.N.).
 (30) Fragment van een brief van Demedts aan Gantois, september 1953, door Gantois aan Celen doorgespeeld met brief van 10-10-1953 (B.F.N.).
 (31) Briefwisseling Gantois-Corsmit (B.F.N.).
 (32) Corsmit aan Gantois, begin 1951 (B.F.N.).
 (33) Gantois aan Celen, 15-6-1952 (B.F.N.).
 (34) Zie onder andere V. Celen, *Emmanuel Looten - De Vlaamse Gids*, 1954, p. 76-83.
 (35) Gantois aan Celen, 10-10-1953 (B.F.N.). L. Verbeke, o.c., p. 171-173, stelt de korte periode van samenwerking tussen Gantois en het „Komitee” te idyllisch voor. Hij baseert zich hiervoor wellicht op de brieven die hij van Gantois ontving. Uit Gantois' briefwisseling met Celen, Jan Klaas en Corsmit (B.F.N.), blijkt evenwel dat Gantois ook tijdens deze periode, 1953-1956, uitermate wantrouwig blijft tegenover Demedts en Verbeke, die hij met weinig vriendelijke epiteta blijft bedenken.
 (36) Celen aan Gantois, 19-4-1956 (B.F.N.).
 (37) Gantois aan Celen, 20-6-1956 (B.F.N.).
 (38) Celen ontmoet Gantois te Rijsel voor de laatste keer op 9 augustus 1956. De laatste brief van Gantois aan Celen dateert van 22 augustus 1956, waarin deze zegt volledig te breken met Waregem.
 (39) In 1952 schrijft Gantois aan Klaas: „Laissez-moi vous conseiller la prudence à l'égard de Demedts, qui n'y connaît pas grand'chose. Le seul homme de format là-haut (Waregem) ayant compris notre „question” est l'oncle Vital” (1-3-1952) (B.F.N.).

Résumé:

Le professeur de littérature néerlandaise Celen est le représentant type de cette minorité de flamingants belges qui se sont intéressés de près au régionalisme flamand en France.

Son intérêt pour la Flandre française se porte d'abord sur les vestiges de la Néerlandophonie dans une partie de cette région française. Par le biais du phénomène littéraire et dialectal, son intérêt s'élargit pour déboucher bien vite sur le mouvement régionaliste dont le fer de lance à cette époque est constitué par le «Vlaams Verbond van Frankrijk» dirigé par l'abbé Gantois. Celen se lie d'amitié avec Gantois et lui apporte son soutien, tant sur le point de l'élaboration d'une doctrine, que de la resonance du «Vlaams Verbond» dans le flamingantisme belge de l'entre-deux-guerres.

La deuxième guerre mondiale marque un net éloignement de Celen vis-à-vis de Gantois et son «Vlaams Verbond». Et pour cause: il n'aime pas du tout que Gantois cherche l'aide de l'occupant pour arriver à ses fins. A cette époque, les efforts les plus importants pour promouvoir le «Vlaams Verbond» en Belgique, sont fournies par l'organisation «Zannekin» qui trouve ses assises presque exclusivement dans la fraction collaborationniste du nationalisme flamand belge. Celen n'y est pas mêlé, ce qui est on ne peut plus significatif pour un homme qui jusqu'en 1939 ne se ménage pas dans ce domaine.

Après la guerre, Celen continue ses efforts, au début surtout comme publiciste, au service du régionalisme flamand en France. Il est actif dans le «Komitee voor Frans-Vlaanderen», né à Waregem peu après la guerre, à l'initiative de flamingants catholiques west-flamands. S'il n'apparaît que rarement sur le devant de la scène de ce «Komitee», ses activités n'en sont pas moindres. Par ses efforts et par ceux de quelques amis, le «Komitee» évolue doucement dans une direction plus ferme, à la quelle il réussit à associer momentanément Gantois, qu'il aide par tout les moyens à rentrer dans la circulation. Celen participe activement aux pourparlers qui sont à l'origine de la nouvelle revue «Notre Flandre» et d'un nouveau groupe régionaliste autour du docteur Klaas de Saint-Omer. Avec sa mort en 1956, disparaît un des rares flamingants belges qui s'est occupé avec acharnement tout au long de son existence du régionalisme flamand en France.

De weerslag van de Franse onderwijswetten op de achteruitgang van de volkstaal in Noord-Frankrijk in de 19de eeuw

---

Drs. Michiel Nuyttens
Kortrijk (B)

In de loop van de 19e eeuw is de volkstaal in Frans-Vlaanderen sterk achteruit gegaan. Aangezien naast andere mogelijke oorzaken vooral de nadruk werd gelegd op zgn. repressieve onderwijswetten, zullen we hier de belangrijkste wetten uit de 19e eeuw bespreken in hun politiek-historische kontekst. Wanneer we de percentages van de ongeletterde rekruten in hun historische evolutie beschouwen, komen we voor het Noorderdepartement tot een eigenaardig resultaat (1):

<i>Jaar</i>	<i>Noorderdepart.</i>	<i>Frankrijk</i>	<i>Rangplaats</i>
1827-'29	40-50 %	50-55 %	
1830-'33	30-40 %	48 %	
1866-'71	22,8 %	21,4 %	
1872-'77	20,9 %	18 %	
1886-'87	12,9 %	—	
1891-'92	8,5 %	7,3 %	63ste
1896-'97	6 %	5,2 %	64ste
1906-'07	5,3 %	3,5 %	72ste

Omtrent de eeuwwisseling kan een duidelijk keerpunt in de verhouding van de percentages worden vastgesteld. Ons onderzoek - dat geen aanspraak kan maken op volledigheid - zullen we derhalve in drie delen opsplitsen:

1. de onderwijswetgeving voor 1850.
2. een keerpunt: de onderwijswet van 1850 en een taaldekreet van 1853.
3. de toestand na 1853.